

UDK: 338.48:7/8(497.6)
DOI: 10.5937/KonGef24084M
Прегледни научни рад

КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКО НАСЉЕЂЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ГРАДА ПРЊАВОРА

Драшко Маринковић¹, Младен Стругар²

Апстракт: Културно-историјско наслеђе представља важан туристички потенцијал прњаворског краја, јер говори о његовој историји и развоју, као и о карактеристикама које могу бити важне за формирање туристичке понуде. Рад се бави анализом могућности укључивања културно-историјског наслеђа у развоју туризма на простору Града Прњавора. Захваљујући природним и антропогеним потенцијалима овај простор има значајне туристичке потенцијале. Град Прњавор има богато културно-историјско наслеђе. Постоје трагови различитих историјских периода и археолошка налазишта. Споменици културе, вјерски објекти, фолклор, народни обичаји и разне манифестације омогућавају развој туризма. Културно-историјско наслеђе није у потпуности презентовано јавности, па је и његова туристичка валоризација изостала. Туризам је једна од перспективнијих привредних грана на простору Града Прњавора.

Кључне ријечи: туризам, Прњавор, културно-историјско наслеђе

Град Прњавор је смјештен у сјеверозападном дијелу Републике Српске. Припада источном дијелу Бањалучке регије, има површину од 630,5 km² на којој према последњој процјени живи око 32.000 становника, од којих је око 85% српске народности. Граничи се са градовима Дервентом на истоку и Лакташима на западу, и са општинама: Србац на сјеверозападу, Станари на истоку, Теслић на југу и Челинац на југоистоку. Прњавор је саобраћајно добро повезан са осталим регионалним центрима. Ауто-пут „9.јануар“, магистрални и регионални путеви, близина аеродрома Маховљани код Бањалуке, веза са жељезничким саобраћајем преко станица у насељима Кулаши и Присоје обезбјеђује транспорт људи и робе.

Историјски извори упућују да је првобитно насеље Прњавор настало на раскрсници некада важних путева који су повезивали градове Бањалуку и Дервенту. На овом простору су се спајали путеви који су ишли уз долине ријека Босне, Врбаса и Усоре, усмјеравајући их ка ријеци Укрини и завршавајући у Кобашу, некада значајном насељу на обали ријеке Саве. Ови саобраћајни путеви имали су значај још у периоду Римљана.

Карта 1. Град Прњавор и околни градови и општине

¹ Универзитет у Бањој Луци - Природно-математички факултет, Младена Стојановића 2, Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина, drasko.marinkovic@pmf.unibl.org, ORCID: 0009-0001-5915-2311

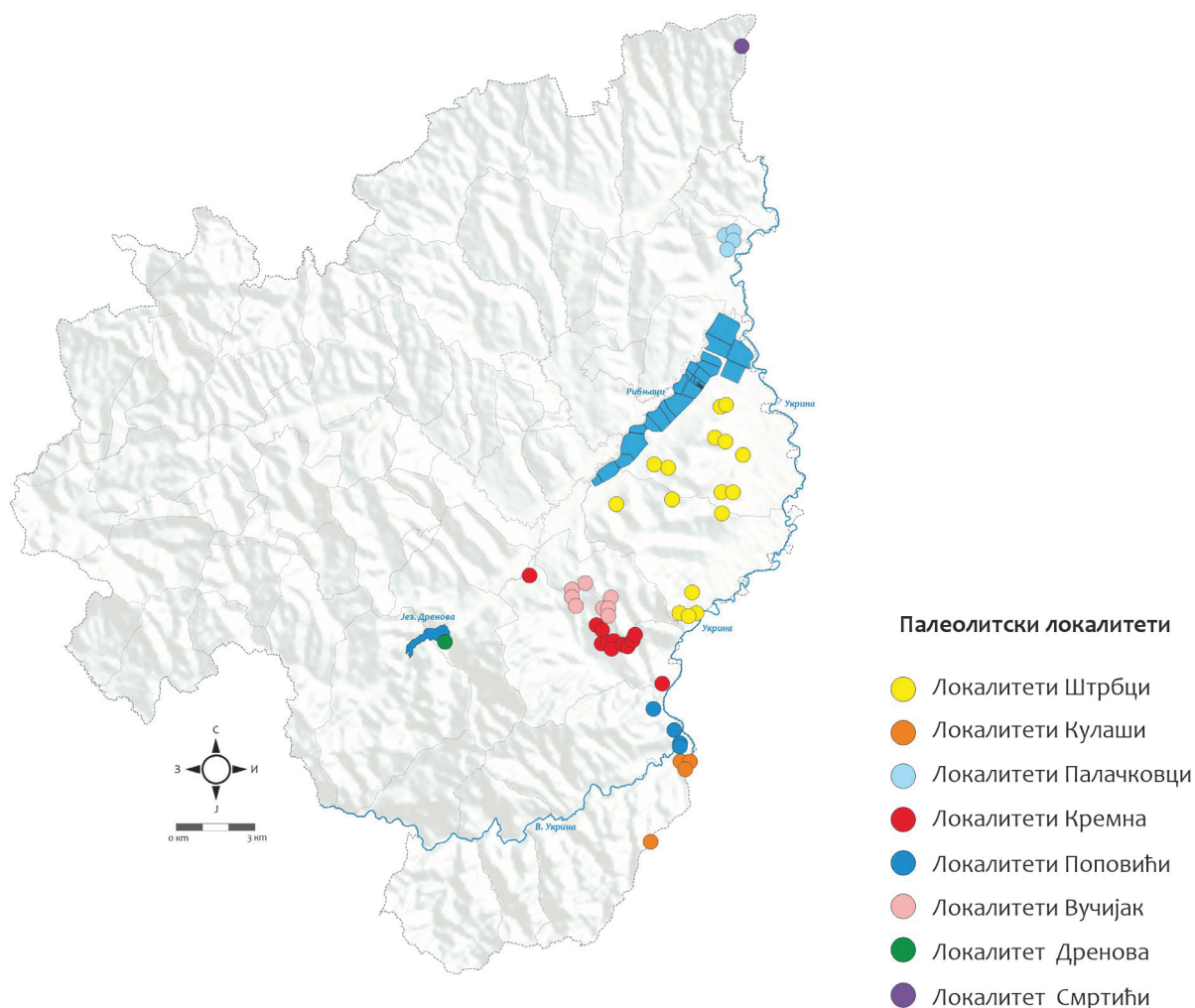
² Независни истраживач

АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ

Прошлост подручја није довољно испитана. Претпоставља се да је Прњавор по времену постанка из турског периода и да је настао на манастирском имању по чему је и добио име. Доста трагова ранијих цивилизација упућује на закључак да је ово подручје било насељено у праисторијско доба и да је било поприште ратова.

Прије доласка Словена на овом простору живјела су илирска и трачка племена, која су се вјероватно повукла у унтрашњост према Далмацији, или су се асимиловала са Словенима. У прошлости овај предјео је био ријетко насељен, а најстарије насеобине налазиле су се у долини ријеке Укрине у близини насеља Бања Кулаши, гдје су откривена налазишта са остацима култура старијег каменог доба. Први становници су се бавили риболовом и ловом, а алатке су им биле изграђене од кремена. Налази обухватају фрагменте керамике и трагове огњишта, који датирају из периода око 7.000 година прије нове ере.

Археолошки налази потврђују да су се најстарија насеља овог краја налазила у долини ријеке Укрине и Бање Кулаши. Приликом извођења радова 1951. године за потребе изградње жељезничке пруге Бања Лука - Добој, у непосредној близини бање Кулаши, нађени су трагови најстаријих насеља у овом крају. На брежуљку Лушчић, удаљеном око 500 метара од насеља Кулаши, на мјесту гдје се ријеке Велика и Мала Укрини улијевају у Укрину, пронађени су остаци људског насеља. Према археолошким испитивањима ту је некада живио савременик крапинског човјека. Археолошка налазишта регистрована су на сљедећим локалитетима: брду Отпочиваљка у Поточанима, Гаљиповцима, Копривку у Смртићима, Градини у Кулашима и на неколико налазишта у Поповићима, Штрпцима и на раскрсници путева за Тешањ, Дервенту, Прњавор (Бенац, 1964).

Карта 2. Палеолитска налазишта на простору Града Прњавора

Археолошки локалитет Крчевине-Надлугови (Силоси) налази у југоисточном дијелу, са лијеве стране ријеке Лишње. Током градње силоса 1979. године на овом локалитету су археолошким истраживањима пронађени трагови праисторијског насеља из доба неолита, али и из млађег жељезног доба, као и остаци из средњовјековног периода. Упркос оштећењу дијела локалитета, археолошка испитивања су омогућила идентификацију праисторијског насеља са разноликим траговима људских активности.

Ово подручје је било насељено и у доба Римског царства, од стране панонско-илирских племена Осеријата и Мезеја, када је припадало римској провинцији Норик. Насељавање простора настављено је досељавањем Словена на Балкан. Њихово досељавање у етапама трајало је од III све до прве половине VII вијека. Било је то у вријеме Византијског царства, када су тадашњи Словени живјели у заједницама које су се звале „жупе“. Сматра се да је у то вријеме на овом простору егзистирала жупа – „Глаж“, али да је постојала и тврђава Глаж (castrum Glaas). Низ црквених и свјетовних докумената говори о Глажу све до 1469. године, када се после најезде Турака ова жупа никада више није обновила.

Присуство Римљана на овом простору потврђује и бронзана статуа Аполона (Маринковић, 2001). То је једна од најљепших бронзаних статуа из античког периода, која је пронађена 1896. године у селу Вршани. Статуа је веома пажљиво изливена у бронзи. Била је доста добро очувана када је предата у Земаљски музеј у Сарајеву.

Послије доласка турских освајача жупа Глаж је разрушена па је њена некадашња локација непозната. О томе гдје се ова жупа налазила постоје разне претпоставке. Др Беслер сматра да је средиште жупе Глаж било на саставу Велике и Мале Укрине под узвишицом Велика Градина. У прилог ове тврдње иде и средњовјековно налазиште на Гранчаревом брду у селу Кремна, на лијевој страни ријеке Укрине. У жупи Глаж, према старим документима, постојала су и насеља Срида и Браник (Недовић, 1999).

У засеку Грмчаре, које припада селу Кремна, налази се локалитет Црквина. Смјештен је на заравњеном узвишењу, у православном гробљу. Овај локалитет први пут се спомиње 1901. године у Првом шематизму православне српске митрополије Бањалучко-Бихаћке. Тада се наводи постојање рушевина старе манастирске цркве, односно манастира Кремна или Крвна. Постојање рушевина камене грађевине из периода средњег вијека на овом локалитету потврђено је и каснијим археолошким истраживањем из педесетих година XX вијека.

Многобројни надгробни споменици из различитих временских епоха представљају богат у историју овог краја.

Најважнији локалитети су:

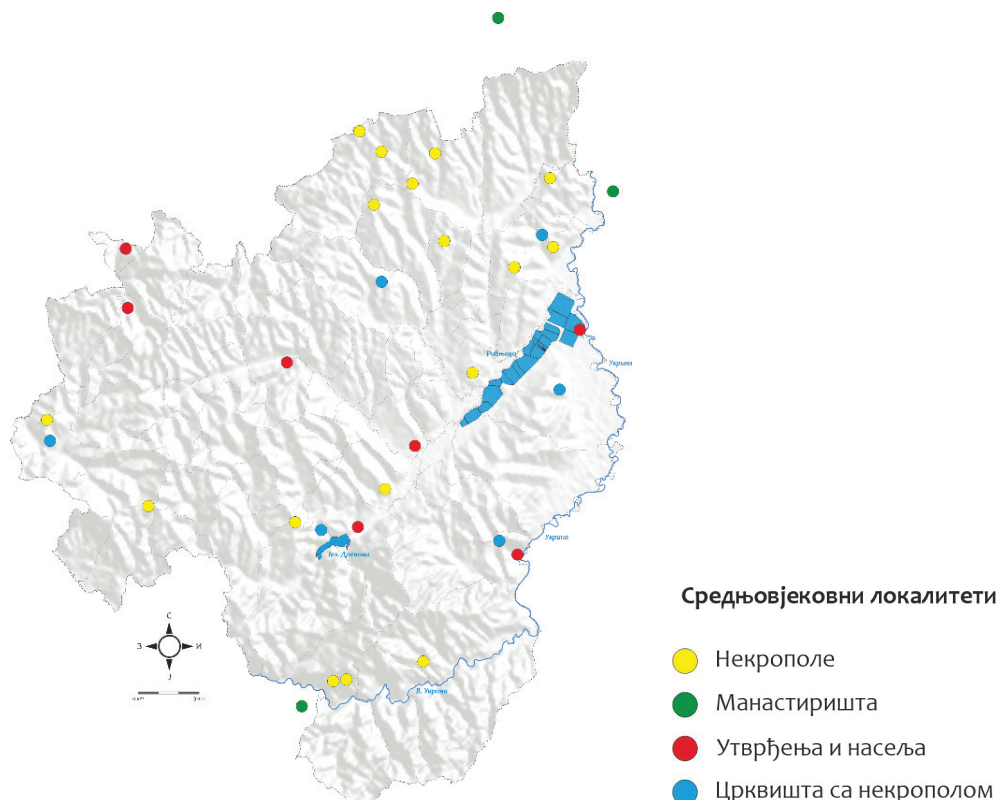
- Кулашко гробље: Локација у Кулашима посједује двадесетак средњовјековних надгробних споменика у облику плоча. Између њих се издваја грубо обрађен камен, познат као Иванов гроб.
- Поповићи - Римско гробље: У селу Поповићи налази се гробље познато као Римско гробље, које чува сјећање на прошле заједнице.
- Лукићи: На подручју Лукића кућа налази се гробље са стећцима, од којих се један посебно издваја између цркве и гробља.
- Имање Глика Поповића у Вијачанима: Имање је обогато значајним каменим блоком, симболом непрекидне повезаности са прошлошћу.
- Куће породице Сарић у Великој Илови: Посједује монументални камени блок познат као „бијели камен“, 3 метра висок и 1,5 метар дуг и широк.
- Куће породице Тривалић у Илови и Печенеговцима: Посједују осам стећака, а испод Деветине се налази још један, свједочећи о богатој културној баштини.

Археолошким истраживањима у долини Укрине и најновијим теренским истраживањима идентификовани су поједини средњовјековни локалитети. Постојање веће концентрације становништва у средњем вијеку потврђују материјални остаци (утврђења и насеља, црквишта са некрополом и некропола) на укупно 28 локација.

Утврђења и насеља: Варош – Кремна; Град (градина) – Отпочиваљка; Градина – Орашје; Градина – Штрпци; Доња Градина – Дренова; Мала Градина – Горњи Гаљиповци и Силоси (Крчевине) – Прњавор.

Црквишта са некрополом: Крчевине – Доњи Вијачани; Липик Гај – Горњи Палачковци; Подгајци – Доњи Штрпци; Црквина – Кремна; Црквиште – Грабик Илова и Црквиште – Хрвањани.

Некрополе: Боровац – Поповићи; Видовића брдо (Чардиште) – Горња Мравица; Вјешала – Хрваћани; Гробље Малиновића – Горња Илова; Гробље – Шерег Илова; Грчко гробље – Доња Илова; Каменик (Трешњик) – Печенег Илова; Крилића камен (Осоје) – Горња Илова; Милинчића камен – Горњи Палачковци; Мрамор – Кокори; Мраморје – Горњи Вијачани; Мраморје – Горњи Палачковци; Ракит гробље – Доња Мравица; Римско гробље – Доњи Смртићи и Чисти камен – Горња Илова (Лукић, Кљајић, Вујиновић, Стругар, 2015).

Карта 3. Средњовјековна налазишта на простору Града Прњавора

Присуство богумила на овом подручју током средњовјековне Босне јасно се осликава кроз стећке, надгробне споменике који су првобитно повезивани искључиво са богумилима, али се данас сматрају и симболом укопа за различите вјерске заједнице (Опачић, 1978.) На овом подручју пронађен је велики број стећака: у селу Деветини, Печенег Илови код куће Тривалића, у селу Вијачанима и др.

САКРАЛНИ ОБЈЕКТИ

Претпоставља се да је на овом подручју, крајем прве половине XIX вијека, саграђено неколико цркава брвнара. Међу њима је била и црква звана Ћелија у Прњавору саграђена 1829. године. Нажалост, ни једна од ових светиња није сачувана. У вријеме постојања Сребреничке бановине (1481-1512) прњаворско подручје се налазило у њеном саставу. Из тог периода сачувани су остаци двије цркве у селу Кремени и једна у селу Поповићи (Недовић, 1999).

Најзначајнији сакрални објекти су:

– Манастир Ступље

Иако је административно на територији општине Челинац манастир припада Намјесништву прњаворском. Манастир је првобитно изграђен у XIII вијеку, а након турске паљевине је потпуно уништен. Темељи објеката су пронађени 1994. године на локалитету Црквиште уз рјечицу Манастирицу, два километра узводно од ријеке Укрине. За вријеме српског владара Драгутина Немањића то је био велики духовни центар српског народа, што говори да су Срби овдје, као већински народ, постојали прије више вијекова. Његова Светост Патријарх српски господин Павле је на дан Светог великомученика Пантелејмона, 9. августа 1998. године, посјетио градилиште манастира и истакао да је у Ступљу прије најмање 600 година био духовни центар

у коме су се писале и преписивале књиге, сликале иконе и фреске светитеља. Ступље и Липље су два манастира близанца који су се у књигама увијек заједно помињали као страдалници од паљевина турске тираније. Конак манастира Ступље покривен је 1999. године, када је започето и зидање манастирске цркве.

- Црква Брвнара у Палачковцима

Смјештена је на 1,7 километара од магистралног пута Прњавор - Дервента и представља готово савршен облик грађевина овог типа из XIX вијека. Саграђена је за вријеме турске окупације 1843. године, на бријегу Црквина и мјесту званом Шума. Овај својеврстан споменик културе посвећен апостолима Петру и Павлу, у потпуности је саграђен од храстовог дрвета. Да би се, у то вријеме, саградила православна богомоља по дозволи, која је плаћена златом, морало се ићи чак до Цариграда. На основу докумената, који су добијени у тадашњој турској пријестоници, црква није смјела бити већа од површине коју може покрити једна воловска кожа. Довитљивошћу мајстора, кожа је исјечена на уске траке чијим се плетењем добила знатно већа површина, те израдом крова са широким стрехама, под које је за вријеме богослужења могло стати два пута више вјерника него у унутрашњи простор. Црква брвнара веома складне пропорције и домишљат облик. Кровни покривач је од ширих цијепаних дашчица. Врата су малих димензија да Турци не би могли, како су тада имали обичај, улазити на коњима. Звоник цркве потиче из доба Аустро-Угарске окупације. Још за вријеме бивше СР Босне и Херцеговине, овај Свети храм је проглашен спомеником културе нулте категорије након чега је стављен под заштиту државе. Црква је обновљена, а 2023. године је обиљежено 180. година њеног постојања. У црквеном дворишту се налази неколико надгробних споменика за које се сматра да су стари око 200 година.

- Црква Светог Великомученика Георгија

Смјештена је у урбаном дијелу града. Црква је посвећена Светом Великомученику Георгију. Грађена је у периоду од 1884. до 1887. године, а 1888. је освештао митрополит Николајевић. Црква је реновирана послје 100 година од освештања.

- Католичка црква

Саграђена је 1909. године у урбаном дијелу града. Посвећена је Светом Анти Падованском.

- Харем градске џамије у Прњавору

Саграђен је 1962. године на мјесту гдје некада била стара џамија.

- Украјинска црква

У Прњавору је 1910. године саграђена прва украјинска црква на Балкану, гдје је 1990. године обиљежено 100 година од досељавања Украјинаца на ове просторе. Црва је саграђена у стилу касне ренесансе са елементима украјинско-грчке архитектуре.

- Црква Успења Пресвете Богородице

Смјештена је у селу Доњи Вијачани. Саграђена је 1889. године и трећа је по старости на овом подручју, а прва по величини. Дуга је 25 метара, а широка 11 метара. Обновљена је 1998. године.

Најљепше споменичко благо XX вијека представља више од 30 српских православних цркава, расутих као бисери по прекрасним предјелима. У селу Кокори још 1885. године тадашња црква је срушена а нова, посвећена Пророку Светом Илији, подигнута 1901. године. У селу Штрпци православна црква је саграђена 1905. године, а у Великој Илови 1911. године. У Поточанима је на мјесту старог дрвеног храма 1927. године изграђена црква Цара Константина и Царице Јелене. У Друговићима је 1964. године подигнут велики храм на мјесту гдје је раније постојала црква. У Палачковцима је 1987. године саграђена Црква Светог Василија Острошког - Чудотворца.

У посљедњих тридесетак година изграђен је већи број нових богомоља. Једна од најљепших је Храм Светог великомученика кнеза Лазара на Вучијаку у селу Кремна. То је Спомен-црква свим борцима, који су са овог подручја дали животе за Републику Српску. На унутрашњим зидовима цркве постављене су мермерне плоче са око 400 имена бораца из прве српске добровољачке јединице Одред «Вукови са Вучијака».

Комисија за очување националних споменика на листу градитељских цјелина проглашених националним споменицима уврстила је:

- православну цркву брвнару (Црква Светих апостола Павла и Петра) у Палачковцима
- Харем Градске џамије у Прњавору.

Историјске грађевине и споменици са привремене листе националних споменика Босне и Херцеговине на територији Града Прњавора су:

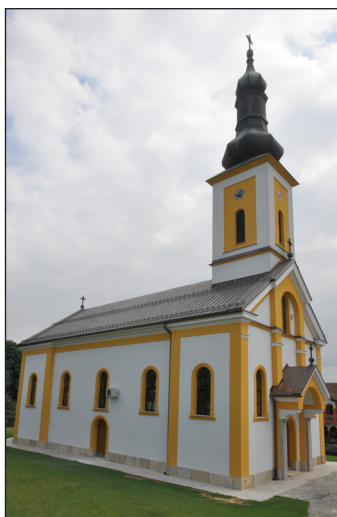
- Црква брвнара – Палачковци
- Црква Свети Великомученика Георгија
- Жупна црква Светог Анте Падованског
- Филијална црква – Долине
- Филијална црква – Дренова
- Зграда некадашње скупштине општине

Манастир Ступље, Горњи Вијачани

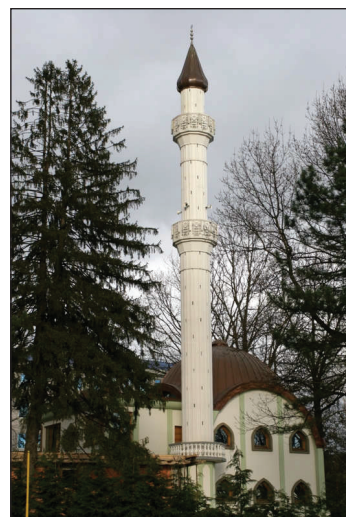
Црква брвнара, Палачковци

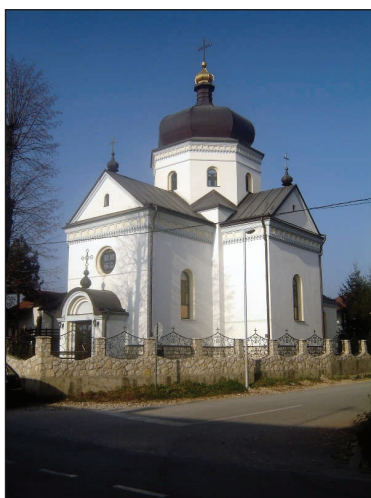
Православна црква,
Прњавор

Католичка црква, Прњавор

Градска џамија, Прњавор

Украјинска црква,
Прњавор

Зграда некадашње скупштине општине, Прњавор

АРХИТЕКТУРА И СПОМЕНИЦИ

Осим сакралних објеката, у архитектуру и споменике Новог вијека могу се убројати и остаци из времена турске и аустро-угарске владавине овим простором. На локалитету Градина, у селу Смртићи, налазе се остаци посједа Марије Терезије. Са самог краја XIX вијека потичу: некадашња зграда Скупштине општине (бивши хотел «Звијезда») и зграда Секретаријата народне одбране рађена у маурском стилу.

Из времена социјализма су спомен-бисте народних хероја из НОР-а: Виду Њежићу, Ради Врањешеву, Станку Вукашиновићу и Новаку Пивашеву, у центру града. Споменика борцима НОР-а има у више насеља на цијелој територији града.

Такође, спомен обиљежја борцима који су животе дали за Републику Српску лоцирани су како у централном дијелу града, тако и у скоро свим насељима широм градске територије.

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

У Прњавору је одувијек српско становништво представљало апсолутну већину. Према посљедњем попису становништва 2013. године око 15% становништва чине остали народи (Бошњаци и Хрвати), као и 1.452 припадника многобројних националних мањина, што је око 10% од укупног броја националних мањина у Републици Српској.

Од Берлинског конгреса 1878. године до завршетка Првог свјетског рата овим подручјем је управљала Аустро-угарска монархија. У то вријеме се у овај крај досељавају бројне народности: Украјинци, Пољаци, Чеси, Словаци, Италијани, Нијемци и Мађари, које са собом доносе и етнографске одлике из своје домовине. У Прњавору је према попису становништва 1991. године било 19 националних мањина, које до данашњих дана његују своју културу, језик и обичаје. По овој специфичности Прњавор је познат под називом «Мала Европа».

Тренутно се манифестациони туризам базира на културном и фолклорном богатству великог броја различитих народа. Поред већинског српског становништва велики број народа на овом простору његује своје народне обичаје, фолклор, народну ношњу, игру и пјесму и гастрономске специјалитете. Туристичку понуду употпуњују разне вјерске, културне, спортске и друге манифестације, које се редовно одржавају сваке године.

Села чувају српски етнолош као и културна обиљежја како српског народа, тако и других етничких заједница. Етничко шаренило овог подручја довело је до мијешања и међусобног утицаја националних обичаја. У неким домаћинствима сачувани су стари објекти, оруђа за обраду земље, лана, конопље и вуне, ракијско и кућно посуђе и старински намјештај. У завичајном музеју у Прњавору, који је отворен 2021. године, изложена је етнолошка поставка од најкарактеристичнијих и најљепших примјерака.

Српско етно-културолошко наслеђе на овом простору је веома богато и разноврсно. Очувани су и неки стари обичаји за вјерске празнике, а весеља и славља су у вези са разним светковинама. Осим што се прославе вјерских празника: Божић, Васкрс, крсна слава и још неких, у прњаворском крају се у скоро сваком селу одржавају и светковине под именом масла. На одређени празник, код цркве у селу које слави, окупљају се родбина, пријатељи и комшије из сусједних села. Слављеници доносе јело и пиће и њиме чaste окупљене госте, а посјете се узвраћају.

Поред српског народа и сви остали народи: Бошњаци, Хрвати, као и велики број националних мањина организују разне манифестације вјерског и културно-умјетничког карактера. У Маћином Брду, чешком селу, чувају се трубе, виолине и тамбуре које су преци донијели са собом. Дувачки оркестар Чеха је далеко познат. Свако село у коме су живјели Пољаци имало је неки оркестар: дувачки, тамбурашки, или оркестар хармонике. Пољске народне игре Полка и Мазурка прихваћене су и његоване и код домаћег становништва. Италијани су познати као музикална нација. Њихов тамбурашки оркестар из Штивора дјелује већ десетинама година, а женско пјевачко друштво буде обучено у старим китњастим народним ношњама. Фолклор, народне обичаје, пјесме и језичку културу Украјинци његују у културно-умјетничком друштву «Тарас Шевченко» које је једно од најактивније украјинских друштва у Босни и херцеговини.

Сваке године према програму обиљежавања значајних културних манифестација одржавају се: прослава међународне и православне Нове године, Светосавски бал, Фестивал

националних мањима "Мала Европа", "Машкаре" у Штивору и Маћином Брду, "Украјински бал", Пјеснички маратон, смотра фолкора, манифестације поводом Васкрса, Прњаворске хорске свечаности, Преображењска литија поводом Дана града и традиционални "Прњаворски вашар". Гости фестивала националних мањина су организоване групе туриста из Чешке, Пољске, Украјине и Италије, те земаља региона. У Центру за културу у Прњавору одржавају се позоришне представе, концерти хорске музике, књижевне, филмске и плесне вечери, изложбе, промоције, музички концерти и гостовања књижевника и глумаца.

Са аспекта етномузиколошког наслеђа највећа специфичност Прњавора и околине је подијељеност становништва на два потпуно различита традиционална музичка израза а то су тзв. крајишки и тзв. посавски. Ови термини се мање користе код локалног становништва које користи два жаргона „рољани“ и „ћоћани“. Та разлика се највише испољава, односно највише је уочљива код народног пјевања и свирања на традиционалним инструментима као и у разлици када су у питању народне ношње. Народне игре се појављују у готово потпуно различитим називима у „рољанским“ и „ћоћанским“ крајевима, али по стилу играња су веома сличне.

У традиционалној народној музичкој пракси у селима прњаворског краја присутни су кордофони (жичани) и аерофони (дувачки) традиционални инструменти. На кордофоним традиционалним инструментима тон се добија „ударањем“ по напетом струни или жици, а јачина тона вибрирајуће струне или жице појачава се резонантном кутијом, односно тијелом или корпусом инструмента. Традиционални инструменти села околине Прњавора који припадају овој групи су: гусле, тамбура четворожица (самица), шаргија и виолина.

По прњаворским селима још увијек се могу наћи стари кијери, мљечари, магаци, кочаци и други објекти, те разне направе и кућни предмети који су се користили прије стотинак година: наћве, трношци за сједење, дрвено посуђе за ракију, натре са предметима који иду уз њу (витлић, чекрк, мосур, вратило, брдла). Када се овоме додају народне ношње и друге тканине разне намјене, украси, музички инструменти и друго, јасно је да постоји добра основа за унапређење садржаја у завичајном музеју у Прњавору.

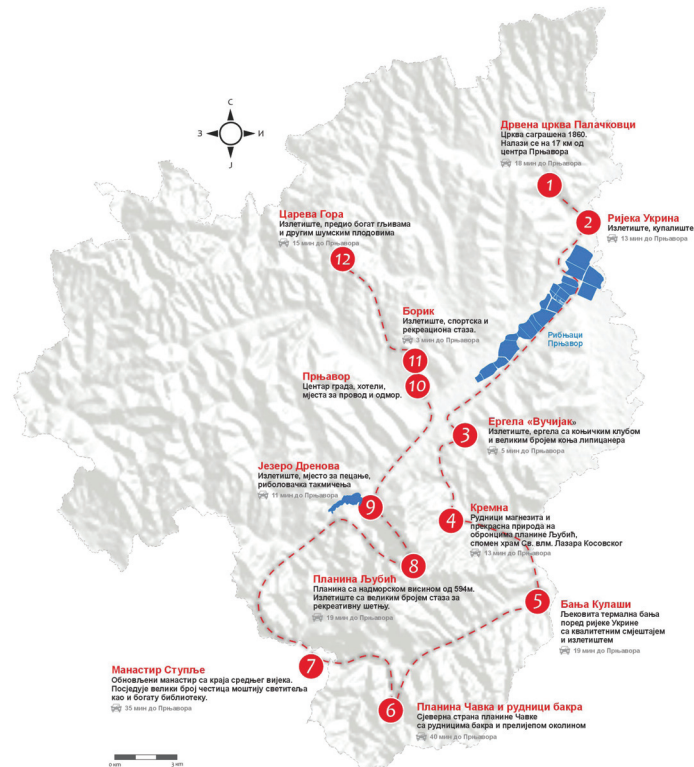
ОСТАЛИ ТУРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Природа је овом подручју подарила разнолике природне комплексе, а кроз вијекове народ је стварао културно-историјске мотиве. Туристички потенцијал обухвата природне љепоте краја, традиционалну здраву кухињу, старе занате, типичне објекте сеоског туризма грађене од природних материјала (дрво, камен, цигла) у аутохтоном стилу старих мајстора традиционалне архитектуре, савремене објекте – хотеле, ресторане, одмаралишта и људе спремне за пружање туристичких услуга.

Поред културно-историјске основе за развој туризма у Прњавору, веома велику важност имају и остали туристички потенцијали, који су већ дуго година препознатљиви и чине основу туристичке понуде.

На подручју града може се издвојити више туристичких локалитета, а најпознатији су:

- Бања Кулаши, која се налази се на југоистоку градске територије, уз границу са општином Теслић, а удаљена је 14 километара од урбаног центра.
- Ергела „Вучијак“ је једина ергела чистокрвних липицанера у Босни и Херцеговини. Смјештена је у близини градског средишта, на неколико стотина метара од аутопута „9. Јануар“.
- Језеро Дренова је вјештачко акумулационо језеро удаљено десетак километара од урбаног центра града. Посебно је атрактивно за риболовце, а сваке године се на језеру одржава и такмичење у риболову, које окупља бројне такмичаре из БиХ и држава окружења. Захваљујући изузетно лијепом природном окружењу погодна је за одмор и рекреацију.
- Планина Љубић је ниска планина (највиши врх 594 m), која је лако доступна, па је чини популарном за излетовање и планинарење. Има развијен ловни туризам.
- Ловачки дом и СРЦ „Борик“ представљају комплекс који се састоји од шумских шеталишта, ресторана, спортских терена за фудбал, тенис, кошарку и одбојку.
- Прњавор има бројна ловишта, те је занимљив не само домаћим, него и страним ловцима.

Карта 4. Туристички локалитети на простору Града Прњавора

МОГУЋНОСТИ КОРИШТЕЊА КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА

Развој туризма и кориштење културно-историјског наслеђа треба заснивати на сталној презентацији, популаризацији и пропаганди. Постоји солидна основа за кориштење антропогених туристичких потенцијала, који би комплементарно уз постојеће природне ресурсе омогућили већи развој туризма на прњаворском подручју. Да би туристичка понуда била садржајнија треба укључити и археолошке локалитете, сакралне објекте, споменике културе, архитектонске објекте и етно-културолошки потенцијал у будућу концепцију развоја туризма Града Прњавора. У ту сврху од посебног интереса је поновно успостављање туристичке организације у оквиру Центра за културу и туризам Града Прњавора.

У сврху развоја туризма требало би активирати пројекте који су од интереса за локалну самоуправу, а потребно их је и усагласити и са програмима развоја туризма на нивоу Републике Српске. Треба радити на побољшању услова за прихват туриста и већој пропаганди туристичких атрактивности, што значи да треба обезбиједити и адекватну кадровску базу. Константно треба радити на бољој саобраћајној повезаности између атрактивних туристичких локалитета. Обновити, изградити и опремити објекте и побољшати услугу у сврху развоја туризма. Стручна лица треба да израде планове развоја и реализације, али и презентације туристичких производа како са аспекта културно-историјског наслеђа, тако и са аспекта свих комплементарних туристичких потенцијала.

УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Град Прњавор има повољан туристички положај, захваљујући прије свега доста добром саобраћајно-географском положају и ауто-путу 9. јануар који пролази градском територијом. Природно-географске карактеристике су врло повољне и дају посебан атрибут у смислу врло питомог, пријатног и еколошког чистог подручја. Угодна клима, хидрографски потенцијал, разноврстан биљни и животињски свијет, традиција, етно-културни мозаик становништва, фолклор и гастрономија добра су основа за разноврсну туристичку понуду.

Туристички потенцијал прије свега обухвата природне љепоте простора, аутохтоне старе објекте грађене од природних материјала као што су дрво, камен и цигла, потом традиционалну домаћу кухињу, старе занате, што у комбинацији са модерним функцијама пружања туристичких услуга кроз организовање фестивала и културно-историјских догађаја сигурно може дати нови импулс. Концепција развоја туризма зависи и од финансијских средстава које треба обезбиједити путем различитих пројеката на локалном и међународном нивоу.

Простор располаже значајним културно-историјским наслеђем и има много веће могућности развоја туризма засноване на природно-географској основи, мултикултуралности и традицији народа и етничких мањина који овдје живе. Значајан број археолошких локалитета и сакралне архитектуре представља битну основу за бољи развој туризма. То до сада није на прави начин презентовано, али ни афирмисано, па није у потпуности ни туристички валоризовано. Интерес за развој туризма постоји. Ове године је успостављен Центар за културу и туризам Града Прњавора, међутим требало би израдити локалну Стратегију развоја туризма.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Баслер, Ђ., Јанковић, Ђ. (1960-1961). Палеолитско насеље Лушчић у Кулашима. Посебан отисак из Гласника земаљског музеја, Археологија, Сарајево
- Бенац, А. (1964). Студије о каменом и бакарном добу у сјеверозападном Балкану. Библиотека културно наслеђе, Издавачко предузеће Веселин Маслеша, Сарајево
- Лукић, С., Кљајић, Д. (2010). Потребе и приоритети у заштити средњовјековног прњаворског и дервентског краја. Градишка: Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, Зборник четврте конференције о интегративној заштити
- Лукић С., Кљајић Д., Вујиновић Б., Стругар М. (2015). Средњовјековно наслеђе прњаворског краја, Бања Лука
- Мазалић Ђ. (1950). Гдје је лежао град Глаж. Краћи чланци и расправе, Гласник Земаљског музеја, нова серија IV-V, Сарајево:
- Маринковић, Д. (1998). Бања Кулаши – туристичко-географске карактеристике, Географско друштво Републике Српске, Гласник/Хералд, бр.3., Бања Лука
- Маринковић, Д. (2001). Дневне миграције становништва општине Прњавор, Географско друштво Републике Српске, Књига 8., Бања Лука
- Маринковић, Д. (2002). Град Прњавор – општинско средиште и најјачи гравитациони центар дневних миграција простора општине Прњавор, Географско друштво Републике Српске, Гласник/Хералд, бр.7., Бања Лука
- Милијашевић, Б. (2018). Прњаворска парохија и њено окружење у времену и простору - цртице из прошлости, Издавачки центар „Искон“, Прњавор
- Недовић, З. (1999). Прњавор и његова околина. ОДП “Графичар” Добој
- Опачић, Љ. (1978). Прњавор и његово подручје – у општој слици, повести и хроници. Рукописи, Београд

CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE IN THE FUNCTION OF TOURISM DEVELOPMENT OF THE CITY OF PRNJAVOR

Draško Marinković³, Mladen Strugar⁴

Abstract: The cultural-historical heritage represents an important tourist potential of the Prnjavor region, because it tells about its history and development, as well as about the characteristics that can be important for the formation of the tourist offer. The paper deals with the analysis of the possibility of including the cultural and historical heritage in the development of tourism in the area of the city of Prnjavor. Thanks to natural and antropogenic potentials, this area has significant tourist potential. The town of Prnjavor has a rich cultural and historical heritage. There are traces of different historical periods and archaeological sites. Cultural monuments, religious buildings, folklore, folk customs and various manifestations enable the development of tourism. The cultural and historical heritage has not been fully presented to the public, so its tourism valorization has also been absent. Tourism is one of the most promising economic branches in the area of the City of Prnjavor.

Key words: tourism, Prnjavor, cultural and historical heritage

³ University of Banja Luka - Faculty of Science, Mladena Stojanovića 2, Banja Luka, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina, drasko.marinkovic@pmf.unibl.org, ORCID: 0009-0001-5915-2311

⁴ Independent researcher